

MAGYAR IZRAELITA.

Hitfelekezeti érdekű hetilap.

Kiadó tulajdonos: **Zsengeri Mór.**

Felelős szerkesztő: **Tencer Pál.**

<p>Előfizetési feltételek: Pesten háshozhordással, vidékre postai szétküldéssel. Egész évre 6 frt. fél évre 3 frt.</p>	<p>Szerkesztői iroda: Nagy-híd-utca 5-ik szám, 2-ik emelet. Kiadó hivatal: Lipótvárosi templomtér 6 sz.</p>	<p>Megjelenik minden pénteken egy egész íven. Hirdetményekért a 30 krnyi bélyegdíjon föltül egy fél hasábes petitsor után 3 kr. számittatik.</p>
---	---	--

Előfizetési felhívás

„MAGYAR IZRAELITA”,

hitfelekezeti érdekű hetilap

1864-iki, negyedik évfolyamára.

Előfizetési feltételek: **Pesten háshozhordással, vidékre postán küldve egész évre 6 frt, fél évre 3 frt. negyed évre 1 frt. 50 kr.**

Gyűjtőknek minden nyolc példány után egy tiszteletpéldánnyal kedveskedünk.

Az előfizetési pénzek a kiadóhivatalba (**Pest, nagyhíd-utca 5. sz. II. em.**) vagy **Zsengeri Mór** urhoz Lipótvárosi templomtér 6-ik szám) küldendők. Előfizethetni azonkívül minden postahivatalnál is.

Hirdetmények igen jutányos áron fogadtatnak el.

A zsidók statistikájához.

Már több oldalról említettett, hogy a zsidók és azon népek közt, melyek keblében amazok élnek, lényeges különbségek léteznek a statistikai eredményekre nézve. A M. I. is közölt néhány héttel ezelőtt kivonatot az „Ethnological Journal” utolsó számából. Most azonban más folyóiratból ugyan e tárgy felett kivonatot adni szándékozunk, melyben azon észleletek értékesítetnek, melyek más országban hosszabb idő alatt, nagyobb zsidó népességet illetőleg, tétettek. Értjük azon levelet, melyet Hopf G. tanácsnok ur Gothában az angol Assurance Magazine“-hez intézett. Ezen újság kelte 1853, aprilis haváról szól. Ezen levélben Hopf ur azt állítja, hogy az általa Poroszországban tett statistikai észleletek 1816—1843-ig terjednek, és azt mutatták, hogy Poroszországban 5—6 százalékkal több fiu születik, mint leány, holott a zsidóknál a leányszületek aránya ugy áll a fiukéhoz mint 100: 111,21. „A füzületek, ugymond szerző, oly fokban voltak tulnyomók, minöben más fajoknál azt sohasem észlelték.” Melölvén azon célszerütteleu indokolást, melylyel szerző ezen rendkivüli tényt megmagyarázni igyekszik, más statistikai ttneményeket is emleget, melyek a zsidó faj tulajdonait illetik, és erről szerző saját szavait ezennel idézzük.

„Poroszországnak zsidó lakossága, és alkalmasint más országoké is, más nevezetes rendellenességeket mutat fel. Általánosán elismert tény, hogy az ujdön szülött fiuk közül életök első évében számosabban halnak el mint az ujszülött leányok közül, p. Poroszországban 116: 110. Tekintve a fiuknak a zsidók közti tulnyomó-

ságát, azt kellene fejtennünk, hogy az ő gyermekeiknél az első életévben nagyobbak kellene lenni a halandóság-nak mint a lakosság egyéb osztályainál. De mindazáltal épen az ellenkező áll be. Az egész porosz királyságban az első évben az ujszülöttek 17,3 százaléka hal el, a zsidók gyermekei közül csak 13 százalék. Sőt mi még több, a halandóság ezen kisebb aránya a zsidó gyermekeknél épen csak születésöknél jó elő, mert összes gyermekeiknek csak 2,5 százaléka születik halva, holott ezen arány az összes lakosság-nál 3,5 százalékra rug.

Hasonlóképen a későbbi életkorban a zsidóknál kisebb a halandóság. 100 élő porosz zsidóra esik évenként 3,5 szüles, valamint évenként 2,1 halálozás, tehát a szülesi felesleg: 1,3.

Az összes lakosságnál ezen arány máskép állott. A szülesi arány 4,0, a halálozási arány pedig 2,8, tehát a szülesi felesleg csak: 1,2.

Az egész lakosságnál 100 megholt közül a 70. évet 11,71 érték el, a zsidók közt 15,40. Szabatosabb adatok hiányoznak.

A halva szülöttek és az első évben meghaltak aránylagos kis száma onnan volna magyarázható, hogy zsidónők csak ritkán végeznek házukon kívüli nehéz munkát. Ök legtöbbsnyire óvatosan élnek terhességök alatt, és a szoptatás alatt kisdedeiknek gyengéden viselik gondját, holott a keresztyén nők többsége, vagy nehéz földművelési, vagy más gyengítő munkával foglalatalkodván, az időjárás mostohaságának ki vannak téve, és sem a terhéről, sem gyermekökről kellőképen nem gondoskodik.

A másik tény pedig az, hogy a zsidók nagybár nagy szegénységben él és a szükölködés kü-

meinek ki van téve, mégis aránylagos magas kort ér el; ha csak mélyebb élettani okokon nem alapul, onnan volna magyarázható, hogy ők többnyire mértékletesen élnek, és hogy nagyobb részt a szeszes italokat csak igen gyéren használják. Egészben véve a zsidók példájai igen alkalmasak annak megmutatására, hogy hány élet tartathatnék meg, ha a terhes és szoptató nők nagyobb óvatossággal volnának életük iránt és ha a lakosság többségénél a szeszes italok használata észszerűen korlátoztatnék.

Tekintve ezen tényeket arra éreztük magunkat feljogosítva, hogy a zsidóknak hosszabb élettartamát tulajdonítsunk. Őket tehát szívesen lehet befogadni az életbiztosítási társulatokba.

Hozzá adhatjuk ehhez még, hogy a szerző észlelési tere több mint 200,000 zsidóra terjeszkedett ki. Kívánatos volna, hogy más országokban is hasonló fürkészesek történnének, miáltal még alaposabban bizonyulna be az, hogy a zsidók statistikája több tekintetben eltér a népesség egyéb osztályaitól és nem épen a zsidók hátrányára.

—k—k.

A zsidónép ősi s jelenkori nyelvei s azoknak viszonya az egyes irodalmakhoz.

Deutsch Henriktől.

Mielőtt a zsidók hajdani és jelenkori nyelveiről szólnánk, legyen szabad előbb a nyelv fogalmát néhány szóval megállapítanunk.

A nyelv az ember ama tehetsége, melynél fogva képes gondolatjait kifejezni; de a nyelvben az emberi szellem egész kincse is rejlik! — A nyelv a gondolkodó egyén lelki tehetségeinek fejlesztője; de egyszersmind egy egész nép nemzeti szellemének hű képviselője is! — A nyelv amaz isteni sugár, mely által az emberi szellem világa kifelé árad; de egyszersmind a nemzeti szellemnek tiszta tükré, melyben minden nemzedéknek szellemképe leghivebben mutatkozik. — A nyelv ama kimondhatlan erő, melynek segítségével az emberi szellem mély aknáiban elrejtett kincsek napvilágra hozatnak, de egyszersmind ama kiapadhatlan szellemi folyam, melynek partjain a nemzet késő ivadékai ülnek s üditő tápot merítenek lelkük és szellemük megerősítésére! — A nyelv természetű, de a nyelv a nemzeti szellem szüleménye is! — A nyelv, mint a gondolat megtestesítője, szellemi eszköz; mint a nemzeti szellem tartalmazója pedig a nemzet irodalmával azonos!

Ezennel a nyelvnek csak ezen utolsó értelmében fogunk szólni.

Valljon a héber nyelv volt-e az első nyelv, melyen az első emberpár, Ádám s Éva, s ennek ivadékai beszéltek, ezt sem állítani sem tagadni nem akarjuk. Az összehasonlító nyelvészet s a történeti kritika a semiticus nyelvek között a chaldeai vagyis az aram-nyelvet állítja legrégebbnek. Így tehát a tudomány szerint az aram-nyelv elsőbbséggel bírna a héber nyelv fölött. Más részről pedig, ha e tárgyat bibliai szempontból tekintjük, azon nézetnek kell hódolnunk, miszerint a héber nyelvet illeti az elsőség, lévén ez tudományos szempontból is igazolható.

A halhatatlan Mendelssohn, Mózes öt könyvének remark fordítását megelőző előszavában a következőt mondja:

„A szent nyelv, melyen a 24 szent könyv iratott, s melyek ma is birunk, azon nyelv, melyen Isten Ádám, Kájin, Noah és szent ősatyáinkhoz szól. Ugyanazon nyelven hirdeté a tiz igét a Szinai hegyen. Ugyanazon nyelven szól Isten Mózes s a többi jósokhoz. Már ennélfogva is — ugymond — megérdemli, hogy szent nyelvnek nevezessék.“ Erre még következő mondatot is idéz a talmudból, a mi értekezésünkre nézve a legnagyobb fontossággal bír. „Rabbi Pinchas — ugymond — s rabbi Chiskia mondának: valamint a Thora hirdettetett szent nyelven, ép úgy a világ is teremtetett a szent nyelven (azaz már a világ teremtésénél Isten Ádámhoz héber nyelven szólott), mert — így folytatja — hallottad-e már valaha, hogy *רמי*-ből *רמיא*, *ארומוס*-ból *ארומו*; gabrah-ból gabrata képeztetnék, csak „is“ névből képeztetik „isa.“ Innen következik, hogy már a világ teremtésekor a héber nyelv használtatott Erre megjegyzi Mendelssohn, hogy a thora-ban előforduló tulajdonnevek megcáfolhatlan bizonyosságot tesznek arról, hogy a héber nyelvnek valóban a legrégebbnek kell lennie, minthogy a tulajdonnevek le nem fordíthatók; látjuk pedig, hogy a thora minden tulajdonnévnek okát is adja. p. Ádám „adamah“-ból, Chava „chaja“-ból stb. És így Kain, Seth, Hebel, Noah, Peleg stb. tulajdonneveknek oka meg van adva, mi pedig egyedül héber nyelvben történhetik, hol a tulajdonnevek s ezeknek magyarázata hasonhangzatu szavakból állanak. Más nyelvben pedig, melyre a thora mindeddig fordított, a tulajdonnevek csak így maradtak, mint az eredeti héber nyelvben, s azokban a személyek s tárgyak elnevezésének okára az ember többé rá nem ismer, mi döntő bizonyossága annak, hogy a személyek s tárgyak első elnevezése héber nyelven történt.

Eszerint tehát nemcsak bibliai, hanem még tudományos szempontból is állíthatjuk, hogy a héber nyelv a legelső. De ha mindazáltal az összehasonlító s rationalis nyelvészet azon eredményre vezet, mely szerint az aram-nyelv idősebb, e véleményt annál kevésbé kell elvetnünk, mivel maga a talmud is azt állítja, hogy Ádám, az első ember, aram nyelven beszélt legyen. Nem akarunk ezen tigréről tüzetesebben szólni; csak azt akarjuk ez izben állítani, hogy a héber nyelv, ha nem is a legelső, de mindenesetre azon nyelv, melyen szent ősatyáink beszéltek, s melyen Isten kinyilatkoztatott törvényét Szinai hegyén hirdeté.

Ép oly bizonyosnak mondható továbbá az is, hogy Ábrahám Kanaanba való megérkezésekor már magával hozta a héber nyelvet, mert látszik, hogy Ábrahám Kanaan lakosaival, kik hébertül beszéltek, közlekedik, sőt barátságos szövetséget is köt velök, a nélkül hogy közbenjáró tolmácsra szükség lett volna! Igen érdekes volna mindenesetre az első időpontot kifürkészni, melyben Ábrahám héber nyelven beszélni kezdett, minthogy föl nem tehető, hogy már gyermekkorában anyanyelve gyanánt használta legyen, miután szülői Urkasdimban laktak, hol Ábrahám született s fölneveltetett, sőt egy hagyományos legenda szerint sok viszontagsággal is küzdött; ki nem ismerné azon, a mi lithurgiánkba is átszivárgott mondat, mely szerint Nimrod ősatyánkat tüzes kemencébe hányatta azért, mivel az egy Isten létét hirdeté, s Nimrod bálványait megveté?! Nimrod pedig — mint tudva van — Babylon első királya volt, a hol pedig nem héber, hanem chaldeai nyelven beszéltek. Igaz, hogy már Ábrahám atyja odahagyván Chaldeát családjával együtt Charanba költözék: de Cha-

ranban is csak azon nyelven beszéltek, min annál kevésbé kételkedhetünk, mivel tudjuk, hogy Laban, ki szintén Charanban lakott, aram nyelven beszélt, nevezvén a helyet, hol Jakobot utolérte אֶרֶץ שְׂרָרְתָּא-nak, mi pedig nem egyéb, mint a héber עַרְלָא szószerinti aram fordítása. Látjuk tehát, miként a héber nyelv keletkezése a legrégebbi idők sötét homályában rejlik, s csak akkor látjuk azt világosan, mikor már egész fényében szemünk előtt tündöklék!

Kövessük tehát Ábrahámot és családját Kanaan földére, hol őt családjával együtt a héber nyelvet használni látjuk.

Mennyire fejlődött légyen a héber nyelv már úsatyánknak Jicchaknak idejében, leginkább azon áldásból derül ki, melyet Jákobnak adott, s melynek szószerinti fordítása így hangzik: „Adjon neked a mindenható az ég harmatából, s a föld kövérségét, gabnát s mustot bőségben. Népek szolgáljanak neked, s nemzetek hajljanak meg előtted. Légy fivérednek ura, s boruljanak le előtted anyád fiai; átkozóidat átok, s áldóidat áldás érje!“ Mennyire kifejlettnek kell valamely nyelvnek lennie, mely nehány szóban annyi szépséget s erőt rejt! Mint kell továbbá egy család miveltségi fokáról ítelnünk, melynek feje 123 éves korában egy közönséges lakoma alkalmát fiait ily magasztos toasztal tudja fölköszönteni! E fölfogásunk, mely szerint az idézett mondatokat úsatyánknak tulajdonítom, legkevesbbé sem ellenkezik a thora integritásának hittételével, mely hitünk egyik alapját teszi. Jákob halálos ágyán fiai- s unokái részére osztotta áldását, valamint Mózes s Izrael népe a vörös tenger mellett énekelt dicséneket szóról szóra énekelhették a nélkül, hogy az által a Thora épségén legkevesbbé is csorba ejtették.

Valamint úsatyánk Jicchak úgy ennek fia, Jákob s gyermekei is héber nyelven beszéltek. Jákobot látjuk ugyan Mesopotámiába, tehát Aram földére utazni s ott 20 évig időzni, de Jákob azért anyanyelvét nem csak hogy el nem felejtette, hanem hiven ápolta s gyakorolta is. De legbiztosabban tudjuk ezt a már főnebb is érintett idézetből, mely szerint Laban a helyet, melyen Jákobbal frigyvet kötött, aramul nevezé, el Jákob pedig héberül. Ezen megjegyzés bármily jelentéktelennek látszassék is első tekintetre, még is igen nagy fontossággal bír, miután abból következtethetni, hogy az aram s héber nyelv már Jákob idejében szorosan el valának egymástól különítve, valamint azt is, hogy Jákob családjával együtt Charanban a héber nyelvet használta. — Jákob számos családja

héberül beszélt. József, ki 17 éves korában Egyiptomba került, ott az egyiptomi nyelvet is megtanulá, sőt igen hihető, hogy trónraléptekor már jól értette is. Midőn fivérei gabnavásárlás végett Egyiptomba jöttek, köztök s József közt tolmácsot hallunk ugyan, de ez nem azért alkalmaztatott mintha József a héber nyelvet nem értette volna, hanem azért, hogy fivérei őt meg ne ismerjék. Őseink Egyiptomban való tartózkodásuk alatt héberül beszéltek. — Ugy látszik, hogy több egyiptomi szót vettek föl, sőt a thorában is mint a lángeszű Aben-Ezra igen helyesen megjegyzi egyiptomi szavak s nevek fordulnak elő; p. מִדְּבָר mi héberül מִבְּרַחַת-vagy מִבְּרַחַת-nak neveztetik; így e szavak is: צַפְנָת פְּעֻנָּה nem egyebek mint az egyiptomi P-sont-em Ph-anech, melyek „az élet fontartóját“ jelentik; de ezen egyes szavakon kívül őseink Egyiptomban való tartózkodásuk alatt kizárólag a héber nyelvet használták. Hogy pedig a kifejlettség minő fokán állott a héber nyelv Egyiptomban, legjobban kitetszik Jákob halála előtti áldásából, valamint ama magasztos énekből, melyet Mózes s az izraelita nép Egyiptomból való kiköltözésékor a vörös tenger mellett zengedeztek. Bölseink nagyra dicsérik őseinket azért, hogy oly szorosan ragaszkodtak anyanyelvükhöz! Három dologért — úgy mondják — szabadították meg őseink Egyiptomból; mivel fel nem cserélték anyanyelvüket más nyelvvel, mivel meg nem változtatták nevüket, s mivel nemzeti ruházatukat is megtartották. Nem bámulhatjuk eléggé bölseink mély belátását, midőn ebbeli észrevételüket olvassuk, mely szerint őseink azért valának méltók a megszabadulásra, mivel nyelvüket hűn őrizték. Hány mivel ember van a mai fölvilágosult előrehaladott időben, kiknek oly helyes fölfogásuk lenne a nemzeti nyelv jelentősége- s horderejéről? A nyelvet közönségesen valami külső dolognak, divat tárgyának tekintik, melyet fölcserélni, s egy másikért kénye-kedve szerint odaadni lehet; holott egy nemzetnek nyelve annak életerét teszi, azon az idő által le nem rombolható nemzeti emlékjelt, melyen a nemzet jelvonásai a legesalhatanabbul ismerhetők föl! Így tehát bölseinknek igazuk van, ha azt állítják, hogy őseink nemzeti nyelvük hű ápolásának érdemeért lettek szabadokká! Mindaddig, mig atyjáik nyelvét használták, atyjáik szelleme is élt szívében, s mig a szent nyelv hangjai zengedeztek ajkaikról, addig a szent nyelv hatalma szívéket átjárta, s minden faraói sanyar s erőszak nem volt képes a szabadság mellett hevülő érzületeket szívéből kioltani.

(Folytatjuk.)

TÁRCA.

Pénteki levelek.

Pest, december hó végén, 1863.

Uj év! Mily különös varázs nem rejlik e parányi két szóban! Mintha csak zord sivatagon át hosszú ideig folytatott vándorlásunk után bájós tündérkert elé érnének, hol a tikkasztó hőséget, hűvös hajnali szellő, — az izzó homokot, illatos virány, — a vi-

har éktelen tövöltését, lágy fülmiledal váltja fel; hol hűs forrácseregded, mely tüdőt nedvével fáradt tagjainkat felfrissíteni, lankadt erőnket feléleszteni, összesorvadtt kedélyünket ismét felvidítani igérkezik. Mintha csak valamely szentély zárt ajtaja előtt állnánk, remény és félelem közt várván annak kinyíltát, hogy a szentély belsejében vélt üdv, jólét s boldogság egész özőnével ránk áradjon.

Uj év! Mily várakozásteljesen néznek jöttének eléje, mennyi

reményt nem csatolnak hozzá, és mennyire nem kell a várakozóknak és reménykedőknek rendszeresen csatlakozniok!

Ezer nyolcszáz hatvannégy! Valljon mit rejt ez méhében? Hozand e számunkra valamit? Vagy ugy tűnendik-e le ez is, hogy a jövődbe vetett reményeink valósítását ismét csak követőitől leendünk kénytelenek várni? És ha várakozásunknak nem is felene meg teljesen, valljon fog e csak egy lépéssel is közelebb hozni bennünket ama célhoz, melyet ez utóbbi évszázad oly csalárdul hol közelebb hoz felénk, hol ismét kétszer annyi távolságra vett ismét vissza tőlünk.

Ezer nyolcszáz hatvannégy! Valljon napsugáros év lesz-e melynek játszi fényében a fűrge méh zsongva szedendi mézét, s a lég szabad dallosa vigan esattogtandja dalát, — vagy köd borítandja-e a láthatárt, melynek palástoló szárnyai alatt bagoly és denevér büntelenül tüzendik kaján játékukat? Fog-e az értelem világa oly kiterjedést nyerni, hogy az előítéletek vastag rétegeit sikeresen átaljárva, az illetőket méltányosságra és igazságra tanítani képes leend? Szükséges leszen-e a pókokkal, legyekkel és hasonnemű rovarokkal való kelleetlen viaskodásunkat tovább is folytatnunk? . . .

Ezek után engedje meg t. szerkesztő ur, hogy rendes „pén-töki“ munkámhoz áltérjek.

Azaz, hogy előbb „boldog új évet“ kívánok!

Igenis, boldog új évet! mert habár hitfelekezeti szempontból véve, nem is most volna az új évi üdvözetek időpontja, lévén erre nézve minden jámbor zsidó ember részére Tisri hó első napja kitűzve, — mindazáltal a szerkesztőnek boldogságos új éve mégis csak most kezdődik, — azaz, hogy kezdődheték.

Ezért kívánok tehát a szerk. urnak jelesen is boldog új évet, mely kívánatnak értelme tulajdonkép oda megy ki: hogy adjon az ég mentül több — előfizetőt.

Igaz ugyan, hogy ez oly egy kívánság, mely, s kivált mai napság, csak nagy ritkán szokott teljesedésbe menni, ámde azért még sem teljesen lehetetlen. Ha tisztelt hitrokon hazámfiak közül azok, kik külföldi izr. lapokat drága pénzen járatnak, azok helyett, vagy ha kifutja, azok mellett, a honi bajvivót is érdemesíteniék pártolásukra, mely pedig őket azoknál sokkal közelebb érdekli, lévén saját közvetlen érdekeik szószólója, s nem is tekintve a népesség számárányát, csak a tehetősök szánhatnák magukat az oly csekély áldozatot igénybe vevő pártolásra, akkor a magyarhoni izraeliták előharcosa nem jönne azon sajnós helyzetbe, hogy elegendő részvét hiányában, a pályatéren csak nagy nehezen küzködhessék előre, vagy épenséggel arról lelépni kénytelenítették. *)

De csak most veszem észre, hogy a nekem szánt térből már egészen kifogytam, a nélkül, hogy sajátképi föladatomból láttam volna. Reményem azonban, hogy a szerk. ur ez egyszer szives elnézéssel lesz irántam, már csak azért is, mivel hihetőleg még többször lesz alkalmam az új évvel foglalkoznom; mert péntek napján állítván épen be, egyenest belefutott ezekben a levelekbe.

Goldfajn Károly.

*) Igaz; ha meggondoljuk, hogy e hazában négyszázezer azoknak száma, kiknek érdekeit a „M. I.“ képviseli, alig hihető, mennyi nehézséggel vagyunk kénytelenek küzdeni, csak hogy fentarthatassuk. Ha honi hitsorsosainknak csak minden özredike, vagy pedig csak minden tehetős hitközség előfizetőink sorába állna, a lap elegendő erővel bírna, hogy feladatának úgy feleljen meg, miként az sajátlag óhajta volna. Szerk.

Frakk és dolmány közt.

Beszély.

Irta: *Dux Adolf.*

Csak egyike vagy másika a faluból kijáró parasz toknak s egyéb mezei munkásoknak köszöntött be a májusi reggel hajnali óráiban a falu „zsidóasszonyánál“, hogy magát utraivalóval ellássa. Ritkán háborgatták, s csak kevés félbeszakítással engedhette magát át gondjainak és szemléleteinek. Ez utóbbiak egy teljes fekete férfülözéket illettek, melyet kalmár boltjának tájárja maga elé terített volt. És e fekete frakk, e fekete bársony mellény, szóval mindazon egy elegans férfülözékhez szükségeltetett egyes részletek legkevésbé sem tartoztak azon árucikkek közé, melyek a „zsidóasszony“-nak a Tisza mentében megszire elhíresült boltjában kaphatók voltak. Ez egyike volt azon falu helyeken nem ritka ügynökségeknek, melyek első látszatra csak vegyes kereskedéseknek tetszenek ugyan, hol mindennemű élelmi szerek, iparcikkek, s a falusi legények és leányok kacérsága és hiuságának szánt piperenéműek árulhatnak, s melyekért olykor kegyelemből vagy egyéb tekintetből készpénz gyanánt kisebb mennyiségű nyerstermékek fogadtatnak el, kevés gyapju, egy zsák gabona, egy ártatlanul legyilkolt borju vagy birkának utolsó hagyatéká, borju- vagy birkabőr — mind csekély tárgyak, melyek magukban véve az illető ügynökségnek, közelebről tekintve, nem valami különös tekintélyt kölcsönöznek, de melyek ezen a faluban oly igénytelen pontra annál inkább vonják tiszteletteljes figyelmét a tovább eső termény-rakhelyeknek, hová tömegesen szállítatnak. A falubeli parasztok előtt Kis Eszter csak a „zsidóasszony“ volt, kinél pénzért, kevés gyapjuért, stb. helyely közzel hitelbe is, pántlikát, páliukát, gombostűt, pipát sat., sat. kapni; Szegeden azonban, Szolnokon, sőt még Pesten is, tisztelettel beszéltek kereskedői soliditásáról, okosságáról és jártasságáról, hát még vagyonáról. Mentül kevesebbet tudtak az emberek erre vonatkozólag, annál mesésebb dolgokat beszéltek Kis Eszter vagyonáról. A közvélemény azonban nem tudott ez iránt határozott nézpontra megállapodni. Valamint a higanyesepek, úgy röpkedtek a zérusok Kis Eszter vagyona körül, majd nagyobb mennyiségben, s akkor százezrekkel birt, majd ismét kevés volt a zérus, s akkor legfőlebb tizezer forintnak volt birtokában. Annyi bizonyos, hogy megegyeztek abban, miszerint Kis Eszter szép vagyonnal rendelkezik. Oly emberek, kik vele érintkezésbe jöttek, azt is szokták volt még hozzátenni: „És milyen szép asszony még; kár érte valóban!“ Azaz: Kár azért ki e 37—38 éves, még mindig szép, derék, s a mellett, mint már mondók, vagyonos özvegyet feleségül nem kaphatja.

Nem csak egy megfelelő, s nem is teljesen megfelelő kora özvegyember igyckezett volna, hogy ezen mindenkép oly jelesen ismert asszony szívet, kezét és vagyonát megnyerje — hahogy ezen becses jószágok, emberi törvények szerint, egyáltalában megszereshetők lettek volna. Kis Eszter azonban nem tudta, ha valljon özvegy-e vagy nem? Mert férje ezelőtt mintegy tíz évvel, akkoriban hirhedt játékos, megszökött, s azóta hirét többé nem hallotta. Tehát az iránt is megegyeztek volt, hogy a sokat említett asszonynak megszerzett vagyonát maga s fia részére kell, hogy megtartsa. Csak egyetlenegy pontot nem tudtak Kis Eszter gondolkodásában és eljárásában megmagyarázni azok, kik vele foglalkoztak. Elég vagyonnal birt — ez már bizonyos volt — hogy falubeli kiesinyes üzletén tudván, a városban eéget alapithasson, mely vagyonosága, kereskedői szelleme és hitelénél fogva, bizonyára nem a legutolsó közé tartozandának. Ezt már fia iránti tekintetéből is kel-

LEVELEZÉSEK.

Bécs, december 22-én. 1863.

lett volna tennie, kit a város üzleti világában közelebről nem ismertek ugyan, de kiről azon hír keringett, hogy anyjának derokasan kezére jár, és kinek nem csak egy jómódu kereskedő leányát szívesen adta volna nőül.

Ennyit tudtak tehát kisebb-nagyobb pontossággal Kis Eszter körülményeiről; azt azonban bizonyosan tudták, hogy [ezen asszonynak kereskedői működési köre nem terjedt ki a ruhákra, legkevésbé pedig finom, városi ruhákra.

Mi köze volt tehát a májusi reggel rózsás óráiban, vagy egyébkor is, ezen ruhadarabokhoz? Egyikét a másik után maga elé tartja, és szomorú vonással a szépen metszett száj körül rámered; és ekkor a fájdalom és örömmek vegyüléke sugárzik vissza arcáról.

A boltba vezető szobából erős lépteket hallott, s mintha megijedne, a ruhákat ismét a tám alá tevő. Csakhamar azonban jobban meggondolta magát, s a szép fekete bársonymellényt ismét feltette; ekkor a támnak egy elrejtett fiókját nyitá ki, kivett belőle egy jól őrözött tokot, s ebből megint arany zsebórát, hoszszu, arany láncsal. Mindkettőt az előtte fekvő ruhadarabra illesztette, oly módon, mintha annak élő, büszke viselője földiszította volna magát ez ékszerrel; a ruhadarabot órástul, láncostul a levegőbe tartotta, és mondá: Nézd csak Béla, minő szép! próbáld csak egyszer meg, s mindazon szép ruhákat, melyeket számodra megszerestem!

E szavak egy körülbelül husz vagy huszonegy éves fiatal emberhez voltak intézve, ki ekközben a szobából a boltba jött, és szólanul — a reggeli üdvözlést bizonyosan már előbb mondották volt egymásnak — a bolt árucikkeihez tartozó likőrtüvegekből egy pobárkát teletöltött és kiürített. A fiatal ember azon vidékbeli parasztnak módjára volt öltözve; kék posztóból szűk nadrágot viselt, magas száru csizmát, több soros ólompitykés mellényt és panyókára vetett dolmányt, mely elől zsinórral lazán volt összekötve; bő ingujakat, melyek a kéz minden mozdulatánál hátra estek, s az erős, munkaedzett kart láttatták; fején széles karimájú fekete, alacsony kalapot viselt. A pipaszerszámok bizonyos nyegleséggel voltak övéhez csatolva, s egy bot, mely fokossal a nekivágásra és lyukakkal a furulyázásra ellátva, a háború és béke művészetecinek egyaránt megfelelt, kiegészíté az igazi pötyke legény felszerelését. Egy vállára aggatott bőrtáska azt jelentette, hogy a fiatal ember a mezőre indul. Ezen öltözékben a legény annál feltűnőbb ellentétet képezett a bár egyszerűen, de mégis városiasan és csinosan öltözött Kis Eszterrel, mintán arcára nézve szakasztott hasonmása volt neki. Fekete bajszkaja és napbarnította arcszine nélkül bizvást női ruhát öltöthetett, s magát a parasztnak előtt a „zsidóasszony“-nak, a távol városi tüzletbarátok előtt Kis Eszternek kiadhatta volna. Ugyanazon száj, mely körül okosság és szívjóóság játszadoztak; ugyanazon szemek a barna csillagokkal, melyekből ép oly hű mint okos lélek sugárzott ki. S valóban Kis Béla volt, Kis Eszternek egyetlen fia és jobb keze, ki épen a végből jött, hogy anyjától némi megbízást átvégyen, mintán mezőre indulni készült. Már is az illető kérdéseket akarta tenni, midőn anyja, a városi ruhák felvétele iránti felszólításával, őt félbeszakította.

— Már mondtam neked, hogy nem illik rám s én nem teszem!

— Hát úgy akarsz, s úgy kelle elparasztosodnod? válaszolt Kis Eszter anyai szigorú hangon, s a kétségbeesés hangján hozzátévő: S ki fogja ilyen parasztleánynek leányát nőül adni?

Béla nevetett. „Arra ráérek még“ mondá, s anyjának, ki ismét elkomolyodva, szemrehányásait folytatni akarta, csókkal zárta be száját.

(Folyt. köv.)

A folyó hét egyike azoknak, mely tüzletesen zsidó ügyek alkalmából, nem csak a helybeli izraelitákat, hanem a publicistikai köröket is feszültségben tartá. Egy sajtóper forog ugyanis szóban, melyet az államügyesség az egyház nevében a Wertheimerféle évkönyv szerkesztője, Kompert Lipót ellen folyamatba tetetett. A kérdéses évkönyv néhány hét előtt egy abban dr. Grätz által a Messiás-monda felett közlött cikk miatt lefoglaltatott, s mintán dr. Grätz nem lakik Ausztriában, a per egész sulja dr. Kompertre nehezedik. Az illető cikk ugyanis kifejti, hogy Jesaias 53 fejelet sok exegeta Krisztusra vonatkoztatja hibásan és az egész messiási eszmét, mely e fejeletből deducáltak, e cikk tagadásba vonja. A vád cleve az orthodox zsidóság gyalázását s Krisztus isteniségének tagadását állította fel a büntény tárgyává; de e vádtól az államügyesség utóbb eltért s most az állam által elismert vallás sértésének címe alatt indult meg.

Mind ennek dacára nagy fontosságu s érdekl pernek színt viseli. Zsidók s keresztyén tudosok a per megindulta óta régészeti buvárlatokkal foglalkoznak s Jesaias kérdéses fejezete alapos tanulmányozások tárgyává lett.

Legközelebbi esztőtörtökön lesz a perbeli végtárgyalás, melyhez a helybeli könyvtárak régészeti s theologicus osztályai több anyagot szolgáltatnak mint a jogiak. Még mindig kétséges azonban minő jelleget vesznek fel magukra; ha valljon tüzletesen theologicus mezőn fognak-e mozogni, vagy az ügyet gyakorlati jogi szempontból fogják-e felfogni. Az illető theologusok s jogászok máig sincsenek tisztába, de hogy mindkét oldalról mindenemü eshetőségekre előkészülnek, magától értetődik. A Brunner contra Kuranda-féle per óta nem fordult elő Ausztriában ehhez analog jogeset; de jelen per, ha az említett egyaránt érdekes is, a tudományos világra nézve annál mindenesetre nagyobb fontosságu.

Nem csekély értelmes közönség várja a esztőtörtöki végtárgyalást s publicistikai körökben feszültséggel néznek az eredmény elé.

Nem fogjuk elmulasztani a tárgyalás tüzletesen zsidó érdekl részét és a per kimenetelét legközelebb közölni.

Ad vocem orthodox-zsidóság nem hagyhatjuk említés nélkül hogy az orthodox zsidók egyik fattyú kinövése, az u. n. pozsonyi Clique nem nézhetne jó szemmel, hogy az itt felállított Beth hamidrasban a zsidó tudomány különféle ágai kezdtek ápolatni, és nem szűnnek meg azt a legalacsonyabb módon gyalázni. Sőt Horowitz rabbi és a Chacham is, kik a talmudot és a halachát adják elő, újabb időkben üldöztetéseknek tétettek tárgyává. Ha a jerusalemi herceg jerusalemi püspök volna, ő a beth hamidrast látogatóival s pártfogóival együtt átokkal sujtja vala. Mellesleg legyen megjegyezve, hogy a lengyel ritust követő hittestvéreink ez intézetben az előadásokat gyakran meghallgatják és a könyvtárt használják. —

β.

Boroszló, dec. 21. 1863.

Tisztelt szerkesztő Ur! A múlt évben „Verein zur Verbreitung des Judenthums“ cím alatt alakult egyelet életbe léptéről annak idejében e lapokban már volt szó. Ezen egyelet az általa a téli idény alatt tartatni szokott felolvasások ciclusát ismét felvette. A felolvasások sorát ugyanis Dr. Joel rabbi ur novemb. hó 17-én „Saadjas vallásbölcészete“ című értekezéssel nyitá meg. A tárgyalást megelőzően értekező Saadjasnak, főleg ifju korának, eléggé nem ismert életrajzát élénk színekkel eseteltte, kiemelvén különösen Saadjasnak az akkori Exilarchus David b. Saccaj-jal való perlekedését, valamint a zsidó tudományosság

Miskolc, december hóban 1863.

állását az ő fölléptekor. Miután értekezõ Saadjasnak a Karaiták ellen intézett iratairól említést tön, áttért S. exegeticus s lexicalis munkáira. Ez alkalommal értekezõ Saadjas s Mendelssohn működéseit párhuzamba állította, s ebből azon következtést vonta, miszerint mindketten a bibliának az illetõ honi nyelvre való átfordítását tartották legbiztosb emeltyinek hitrokon kortársaik szelleme s műveltségének élesztésére s fejlesztésére; valamint egyáltalában a honi nyelvnek meleg vagy lanyha ápolása szolgálhat valamoly nemzet életrealósága s műveltségének leghűbb fokmérőjéül. (Ugyanez állítást tette Deutch H. ur ur hitrokon hazánkfia is az „I. M. Egylet“-ben tartott felolvasása alkalmával, miként ön az lapunk mult számából láthatja. Szerk.)

Decemcer hó 2-án Dr. M. A. Lewy tartott felolvasást „a zsidó, főleg rabbinusi, iratok üdözéséről a 16-dik században.“ Értekezõ bevezetileg azon legrégebb idők óta, kiváltképen a középkor setét napjaiban újra s újra feltűnt, de mégis haszatlannak bebizonvult hierarchicus törekvést tüntet fel, mely szerint a zsidókat, hogy õket annál könnyebben meg lehessen téríteni, szellemi kincseiktől megfosztani, istennek kedves dolognak vélték. Így már Justinian a talmud ellen szigorú tilalmat boesátott ki. IX. Gergely XI. Lajos s IV. Innocens szintén halálos ellenségei valának a zsidó szellemi életnek. Ezt előrebocsátva értekezõ tizzetesen tárgyalja a tudós Reuchlin János és Hoogstraten Jakab kölni dominicanussal szövetekezett kitért zsidó Pfefferkorn közt folytatott, tiz évnél tovább tartó tollharcot. Ehhez legközelebbi alkalmat szolgáltatott Reuchlinnek (1454—1522) a héber nyelv meleg ápolása s buzgó terjesztése. Fontos állomása — a „Schwabebund“ elnöke volt, — nem vonta el Reuchlint az ó, főleg a héber nyelv buzgó tanulmányozásától, mely utóbbiban Vessel János a hires Pico de Mirandola s a kir. orvos Hechiel Loans Jakab (zsidó hittü) voltak tanítói. Kitaró igyekezettel, Reuchlin minden előítélettől ment nézetet kapcsolt össze. — Pfefferkorn, Reuchlinnak a héber nyelv és zsidóság eme pártolását kancsal szemmel nézte, s így megérkezettnek hitte a várva várt alkalmat arra nézve, hogy a már rég táplált, de elfojtva tartott zsidógyűlöletét, természetesen hazugság s álbülselkedés utján, indokolnia s nyíltan bevallani lehessen. Pfeff. tehát „Judenspiegel, Judenbeichte u. Judenfeind“ címü röpiratában azon állítással lépett föl, miszerint az ó testamentom, a sz. irás — Mózes öt könyvének egyedüli kivételével, — de még sokkal inkább a rabbinusi iratok, mint babonával telvük s a keresztyén vallást veszélyeztetők, tökéletesen kiirtandók. Pfeff. az obscurans Hoogstratennel szövetekezve ezen a ker. vallás érdekében felhozott pium desiderium valósítását annál inkább sürgették, mert azon reményben éltek, miszerint a zsidók, hogy szellemi kincseikről a fenyegető veszélyt elhárítsák, kétségkivül anyagi kincseiket engedendik által, s így legalább pénzzsarolás koszoruzandja szerény keresztyén buzgalmukat! — Azonban igen csalódtak; mert Reuchlin ki a császártól e tárgyban itélőbiróul neveztetett ki õket, „Augenspiegel“ iratában pelengerre állította. Erre az ellenpárt az „Augenspiegel“-t Kölnben az Auto-da-fével tisztelte meg 1514. Most njolag heves tollharca került a dolog, a megsebzett arszlán kizsemelt zsákmányára a gyözedelem teljes öntudatában rohant. Reuchlin most becstületbeli dolognak tartá előbbi véleményét nemcsak fentartani, hanem minden moralis erejével keresztlül is vinni. És csakugyan Európa felvilágosultabb tudósainak nagyobb része Reuchlin zászlaja alá sereglett. A dolog ezen tényállása mellett X. Leo pápa egy „mandatum de supersedendo“ közzétételével a vitát Reuchlin értelmében befejezettnek nyilvánítá. Így győzött a humanitas a kajánság felett!

Papnöveldeknéről, valamint más egyébről is — legközelebb. Kohut Sándor.

Az már csakugyan fait-accomplí, hogy a miskolci izr. hitközség új imaházunk építését egyértelműleg határozá el, valamint azt sem lehet tagadni, mit egyébként a jegyzőkönyvből is bizonyíthatni, hogy a hitszónokot és új kántort is egyhangulag fogadták fel. Mi lehet tehát az, a mi hitközségünk egy töredékét minden áron kiméletlen felforgatására unszolja mindannak, mi eddig jogosan és törvényesen volt megállapítva és elhatározva.

A szikszói és szentpéteri rabbik egy kolozsvári papi verseny alkalmával a miskolci főrabbi fiának ellenjavaslata folytán kudarcot vallottak, és az állomást a két versenyző közül egyik sem, hanem az inki rabbi nyerte el, egy Fischmann ajánlatára.

Érthető már most, hogy a szentpéteri rabbi, ki röviddel ezelőtt (mire élő tanu van) a szószékről a szikszói rabbit mindig komediának nevezte, most azzal karöltve szórják az egyenetlenség magvát községünkben és a legválógotottabb durvaságokban törnek sértett hiúságuknak utat.

Tény, hogy a két fanatizáló hatóságilag felelőssé tétetett, további eljárásukra nézve, de a suite háborítlanul tizi tovább játékat; végig tekintvén e töredéken nincs ugyan mitől tartani; egyedüli fegyvere a nyelv, — corpus jurisa pedig a pentateuchnak akármelyik verse, melyet csodálatos módon úgy tudnak magyarázni, a mint csak akarják, természetesen azt olvasván ki azokból, a mi bennük nincsen és a mit józan észszel azokból kimagyarázni sem nem lehet, sem nem szabad. Utón utfélen tértitgetnek boldog boldogtalant argumentummal vagy egyébbel, hogy ne járjon az új imaházba, s ha mindez használni nem akar, fenyegetődzéshez folyamodnak. Így járt pl. a t. ó-budai rabbi is.

És a mi községi elöljáróink ezért mégis nyugton alszanak, és édes álmaikban e sajnos viszáság legkevésbé sem zavarja meg õket; e tétlenséget sokan, kik úgy okoskodnak, hogy „post hoc ergo propter hoc“ tehetlenségnek magyarázzák, és így csak aggóvva tekinthetünk a jövő elébe. Növelik még az általános bajt az á la Pompadour virágos kifejezést német izr. lapokban több megjelent cikkek, melyek a roppant pipere miatt a féltudós közönség elöl elrejtik a valódi irányt, vagy épenséggel félreértést szülnek.

Vegyes hírek.

— Vonatkozólag azon ujdonságra, mely lapunk 51-ik számában „Liberalismus“ cím alatt megjelent, s lapunk 52-ik számában már Deák Ferenc ur nyilatkozata alapján megcáfoltatt, a következő levelet vettük:

Pest, dec. 29. 1863.

T. szerkesztőség!

A „Magyar Izraelitá“-nak 51-dik száma a vegyes hírek között „Liberalismus“ cím alatt megjelent cikke valótlán dolgot ad elő. — Az mondatik e cikkben, hogy egy földbirtokos tetemes földbirtokát haszonbérbe kívánván adni, alkuba boesátkozott egy izraelitával és azzal az alkut meg is kötötte, — hanem a véleges aláírás előtt Pestre utazván, ott találkozott D. urral, kinek a bérbeadás iránt kötött alkut elbeszélte. D. ur pedig hallván, hogy a birtok izraelitának adatik haszonbérbe — elszőrnyük ödtött és a földbirtokost a haza érdekében kérte: hogy birtokát izraelitának arendába ne adja, — mire ama földbirtokos ur a bérlő izraelitának adott szavát megmásította, és a már kötött, de még alá nem irt alkut megsemisítvén, birtokát másnak és pedig keresztyén bérlőnek 4000 ftal olcsóbban adta bérbe.

Deák Ferenc ur, ki e cikknek tartalmát semmi részben magára nem vette, de si m nevehette, — miután az egész dologról

semmit sem tudott, a cikkben pedig csak D. betű volt kitéve, és D. betűvel sok más ember neve is kezdődik, — mások által lőn figyelmeztetve: hogy az említett cikk írója valószínűleg őt kívánta értetni a D. betű alatt. Felszólította tehát a szerkesztőséget, hogy az esetben, ha nem őt értette, nyilvánítsa ezt a közlelbi számban, ha pedig őt értetik, miután az egész dolog — legalább a mennyiben ő reá vonatkozik — merőben valótlán, nevezze meg azon földbirtokost, kivel az említett eset állítólag történt. E felszólításra Deák Ferenc ur a szerkesztőségtől azon választ kapta, hogy a földbirtokos és bérbe adó Jankovich László, Somogy megyei birtokos volt.

Mindezeket Deák Ferenc urtól tudom, — de tudja azok valóságát maga a t. szerkesztőség is.

Miután Deák Ferenc ur az említett hirt — a mennyiben az ő reá vonatkozik — valótlannak nyilvánította, a „Magyar Izraelita“ 52-dik számában a hirt e nyilatkozat folytán, mint valótlant, visszavonta; de miután ama cikkben oly dolgok foglaltatnak, melyek a szerkesztőségnek Deák F. ur előtt tett nyilatkozata szeriut állítólag vélem, alulírttal történtek, s reám vonatkozólag is merőben alaptalanak, s több tekintetben — különösen azért is, mert ott az mondatik: hogy adott szavamat megmásítottam, reám nézve is sértők, — az igazság érdekében és enmagam iránti kötelességből kénytelen vagyok kinyilatkoztatni: hogy én a mult tavaszon somogyi birtokomnak tetemesebb részét haszonbérbe kívánván adni, alkudozásba bocsátkoztam Spitzer Mór ural Kaposvárott lakó izraelitával, de miután a haszonbéri összegre nézve meg nem tudtunk egyezni, az alkudozás, mielőtt befejeztett volna, megszakadt. — Április 3-án megjelent nálam Ferenczi Sándor ur, birtokomért több haszonbért ígervén, vele az alkut április 3-án megkötöttem. Birtokomat tehát nem azért nem adtam Spitzer urnak, mert ő izraelita, hanem azért, mert az összegre nézve meg nem tudtunk megegyezni. Ferenczi urnak azért adtam bérbe a birtokot, mert ő többet ígért, — mint ezt Spitzer ur a t. szerkesztőség előtt is elismerte és bizonyította.

Spitzer uron kívül voltak ugyan mások is, izraeliták és keresztények, kik részint az egészre, részint egyes darabokra tettek ajánlatokat, — de ezekkel még annyira sem haladtunk az alkudozásban, mint Spitzer ural.

Kinyilatkoztatom továbbá, hogy én ezen alkudozások folyama alatt Deák Ferenc urat nem is láttam. Én az alkut véglegesen megkötöttem Ferenczi ural április 5-kén és csak néhány nappal utóbb jöttem Pestre s Deák Ferenc ural csak akkor találkoztam, midőn elmondottam neki, mint már megtörtént dolgot, hogy birtokomat Ferenczi Sándor urnak adtam haszonbérbe. — Ő tehát el sem szörnyűködhetteit, és nem is kérhetett a haza nevében, hogy birtokomat, mely már akkor véglegesen haszonbérbe volt adva, Ferenczi urnak mint legtöbbet ígérőnek, — ne adjam izraelitának.

És így mind az, mint a „Magyar Izraelita“ -nak említett cikke elbeszél, úgy Deák Ferenc urra, mint reám nézve is, merő kohlmány.

Kérem a t. szerkesztőséget, hogy az igazság érdekében e nyilatkozatomat lapja legközelelbi számában felvenni sziveskedjék.

Jankovich László.

Azon kellemetes helyzetben vagyunk, hogy ezen levél tényekre vonatkozó kitételeit, saját, tökéletesen megbízható levelezőnk értesítésének nyomán, magunk részéről is erősíthetjük; a mennyiben levelezőnk személyes utánjárás folytán a tényállást lényeges részeiben Jankovich László ur fenebbi nyilatkozatával adja elő.

Nem mulaszthatjuk el őszinte sajnálatunkat kifejezni azon, hogy az álbirnek, akaratunkon kívül terjesztőivé lettünk.

A szerkesztőség.

** (Batthyány Henriette grófnő) jeles tudósunk-

hoz, dr. Zipser M. rohonci főrabbi urhoz következő tartalmu levelet intézett:

Páris, (3, rue de cirque, Champs Elisées) Nro. 27. 1863.

Tisztelendő ur!

Sziveskedjék engem minél előbb arról tudósítani, hogy önnek a hegyi szónoklatot illető cikkei a „Jewish Chronicle“ melyik számaiban közöltettek, vagy mi módon juthatnék azon munka birtokába, melyben azok foglaltatnak. Tartok tőle, hogy e munka nem fog többé nyomtatásban megjelenni; kívánatos volna, hogy új kiadás rendeztetnék, mert néhány barátaim közül, névleg mr. Russel, a miniszter és parlamenti tag unokaöccse igen kívánják azon könyvet bírhatni, mely annak idejében annyi figyelmet költött, s melyről újabb időben ismét szilani kezdenek, mióta Renan tanár „Vie de Jésus“-át kiadta. Igen óhajtanám azonban, hogy ön tisztelt ur, nem csak tiszteletében részesüljön, hanem hogy egyszersmind hasznát is arassa az új kiadásnak, a miért is felkérem, hogy postafordulattal ebbeli szándékát velem közleni, s azon módot kijelölni sziveskedjék, melyen netalán ez iránt hasznára lehetnek.

Fogadja megkülönböztetett tiszteletem kifejezését melylyel van szerencsém maradni

teljes hódolattal

Batthyány Henriette
grófnő.*)

** (A „honi izraeliták közt földművelést és nehéz mesterségeket terjesztő egyesület“) f. hó 27-én tartotta meg rendes évi közgyűlését, Kern Jakab urnak, az egyesület érdeműs igazgatójának elnökele alatt, és Feszli városi tanácsnok ur, mint kir. biztos jelenlétében. A gyűlés megnyitása után felolvastatott az évi jelentés. A gyűlés kitaró figyelemmel hallgatta végig a terjedelmes de kitünő munkátot, és annak kiválóbb pontjait, névszerint hol ő Felségének a zsidókat birtokképesseggel felruházó kegyeletényéről, b. Montefiore Mózes nagylelkű ajándékaról, és dr. Hirschler Ignác urnak élethossziglani tiszteletbeli választmányi taggá nevezéséről szólott, zajos éljenzéssel fogadta. — A jelentést Kern Jakab urnak elnöki előterjesztése követte, mely nagy tetszésre talált előterjesztés folytán a gyűlés a választmány intézkedéseit jóváhagyta, és az igazgatóságnak elismerését szavazta. — Továbbá elhatározottat, hogy a választmányi tagok felerésze kisorsoltassék és új választás utján pótolassék, mire nézve szavazatszedő bizottmány, ugy szinte számvizsgáló bizottmány választatván, a gyűlés berekesztetett. A jelentés és elnöki előterjesztés szövegét t. olvasóink a legközelelbi számban megtalálандják. — A helyb. hitközség rabbija — ez idén először — a gyűlésből elmaradt.

** (A „Magyar Sajtó“) szükségesnek tartotta, a Deák

*) E levelet Reich Ignác ur szivességéből közöljük, ki azt a következő sorok kíséretében küldötte be szerkesztőségünkhez: „T. szerkesztő ur! Ugy tartom, hogy nem lesz indiscretio részéről, ha Batthyány H. grófnőnek hazafias és nagytudományu Z. rabbi urhoz intézett, s ez utóbbi által velem barátságosan közölt levelét a „M. I.“ olvasóival közleni bátorkodom. Mert először, a magyar mágnások felvilágosodott tollerantiájáról tanuskodva, szeretett magyar hazánknak, kivált pedig nemes küldőjének csak becsületére válhatik; másodsor lehetlen, hogy ily egy példa erkölcsi hatás nélkül maradjon azon faragatlan „nagyjaink“ra nézve, kik mintegy megvetéssel szoktak letekinteni tudósainkra, kik a zsidó nevet dicsőséggel elárasztják; harmadszor pedig, mert jól esik tapasztalunk, hogy e tudósaink, kik a heves előharcoskodás idején, a védendő zászlót szívük vérével áztatták, béke idején törekvéseiknek a nyagi hasznát is élvezhetik már egyszer, s nem kénytelenek többé az éjszakákat író- vagy olvasóasztaluknál éhezve virasztani által“... sat. Szerk.

Ferenre vonatkozó, fentebb már kellőleg megeáfolt álhir körüli eljárásunk felett bíróséket tartani és ítéletet mondani. Nem hagyhatjuk ez ítéletet szó nélkül.

A „M. S.“ azt kérdi, ha valljon össze nem fér-e a szabadelvű gondolkozással az egyéni ellenszenv valamely osztály vagy felekezet iránt? Azt feleljük, hogy bizony nem!

A „M. S.“ továbbá tapintatlanságot és pártbeli fegyelmetlenséget lát benne, hogy árnyat vontunk azon párt vezérére, melynek politikáját „eddig magaviselete után ítélve, a „Magyar Izraelita“ is vallja. Sajnáljuk bár, de ezen megtiszteltetés magunkra nem érthetjük; a „Magyar Izraelita“ mint hirlap és eltekintve a szerkesztőségi tagok eddigelé nyilvánosságra nem jutott egyéni véleményeitől, semminemű politikát nem vall, és semminemű politikai párthoz nem tartozik, nem is vallhat, nem is tarthat, mintán nem politikai, hanem egyedül hitfelek ezeti közlöny, mely mint ilyen más politikát nem ismerhet, mint azt: megvédeni hitfelekezetünk érdekét mindenkor és mindenki ellen egyaránt. Ez egész programunk!

A „M. S.“ még megfedd azért, hogy rosszul választottuk az időt, mert hogy épen most tárgyalás alatt van az alkotmánykérdés és a bécsi lapok máris mohón vezérocikkeznek a felett, hogy mert „Deák így meg úgy, az egyezkedés mégis megtörténhetik-e?“ Mi is elolvastuk azon bécsi lapnak nevezetes pesti levelét, de mindamellert nem bírjuk megérteni, hogy a mi közleményünk miként fogná a magyar alkotmánykérdés megoldását hátráltathatni.

Helyreigazításunk módorát a „M. S.“ nem ugyan illetlennek, de mégis szerénytelennek találja. — A szerénység általában nem kötelesség, hanem csak erény, melyet dicsérhetünk, de nem követelhetünk; oly erény, mely nagyon szeretetreméltó és becses a magánéletben, de hirlapra alhalmazva, érthetlenség és képtelenség. A mi hitfelekezetünk érdekeit jobban hiszszük megvédeni az erélyes szóval, mint a szerény hallgatással, ez utóbbi dicséretes erkölcsre igényt nem tartandunk.

Végül megróvja a „M. S.“, hogy a helyreigazítás alkalmával a dolog felett sajnálatunkat kifejezni elmulasztottuk. Mi — igaz — csak annyit mondtunk, hogy örömmel szívetünk a cáfolatot közzétenni; de a kettő között alig van más, mint iránybeli különbség, s kérdés, melyik mond többet, az-e, hogy örömmel adunk elégtételt, vagy sajnáljuk, hogy megsértettünk.

Ha hibát követtünk el, szeretjük azt telhetőleg jóvá tenni; óhajtjuk, hogy azt mások irányunkban is mindenkor hasonló készséggel tegyék. A mi kötelességünknek ismertünk, azt szívesen teljesítjük, de a megleckézést — egész collegialitással visszautasítjuk!

* (Kedves hír.) Örömmel értesítjük t. olvasóinkat, hogy Reich Ignác t. munkatársunknak lapunk m. évi folyamában közölt s oly kitünő tetszéssel fogadott „zsidó parasztságát“ legközelebb folytatni fogjuk. T. munkatársunk ezuttal az őseinknél divott borászatot, méhészetet s a gazdaszat egyéb hátralevő ágait fogja tüzesebben fejtegetni.

— (Az eskü more judaico Bajorországban.) Ezen kérdés most a bajor Rheinpfalzban kedvezőleg döntetett el. A kerületi bíróság Landauban, mint kereskedelmi bíróság 1862. máj. 14-én úgy határozta, hogy W. J. a rá kimondott döntő esküt nem köteles more judaico letenni. Erre a per felebezettett, és a legfelsőbb törvényszéknél tárgyalatott, mire a két fél ügyvédei igen alapos és tudós emlékiratokat nyújtottak be; a főállamügyész Pixis ur a landaui kerületi bíróság

ítéletének fentartása mellett szolt, állítván, hogy a more judaico-féle eskü a Pfalzban uralkodó törvényeken nem alapulhat, hogy az a törvény előtti egyenlőség elvével ellenkezik, és hogy annak formalitásai az eskü lényegéhez nem tartoznak. (A. Z. d. J.)

— (Igaz zsidó nő.) Nem régiben azon hir járta be a hirlapokat, miszerint egy gazdag zsidó hölgy Disraelit örökösévé tette volna. A most nyilvánossá tett végrendeletében ennek okául felhozta „hajlamának jelét, valamint helyeslését és bámulatát Disraeli törekvései iránt, melylyel Izrael törzsét védelmezé.“ Az örökség 40,000 forint sterlinget tesz készpénzben konsols és hasonlóknban, e mellet épen annyit s tán még többet érő ingatlan javak.

— (Zsidó szobrász Brüsselb'én.) Wiener Lipót Samsóna — a „Journal de Beaux-Arts“ szerint — egyszerű s nagy mint szobor. A héberek ezen hatalmas Heroulese azon van, hogy az izületeit összeszorító kötelet szétszakítsa. Minden erejét egy célra fordítja, de könnyedén és fenségesen. A szemléltérzi izmainak erőtetését, és ösztönszerűleg ugyanazon mozdulatot teszi, melyet ezen óriás tesz, és a szemléltér gondolatának ezen egyesülése a szobor mozdulatával a legnagyobb diadal, melyet valamely művész arathat.

Szerkesztői levelezés.

Tisztelt munkatársainknak és levelezőinknek van szerencsénk ezennel értésükre adni, hogy szerkesztőségi irodánkat a nagyhid-utcai 5. számú ház II. emeletébe áttettük.

T. M.—n urnak, Mareali. Az illető kérdés lapunk m. évi folyamában tüzeseen meg volt vitatva, s noha ez ideig még nincs is teljesen eldöntve, mindazáltal jelenleg nem szólhatunk hozzá; várjuk be különben a dolog kimenetelét, melynek tisztelendőségéd annál nyugodtabban nézhet eléje, miután az időközben fölmerült hasontermészeti kérdések, általában a humanitás értelmében döntettek el. A mi becses levelének másik részét illeti, sajnálkozással vettük ugyan a semmiképen meg nem érdemelt szemrehányásokat, de ártatlanságunk tudatában reméljük, hogy e miatt a barátságos egyetértés legkevésbé sem fog megzavartatni.

K. S. urnak Boroszló. Hasonnemű tudósításait mindig szívesen fogadjuk; sajnáljuk, hogy utolsó közleményére vonatkozólag az illető nevet kitenni elfelejtette, mely nélkül pedig a közleménynek semmi értelme nem lett volna.

R. J. urnak N.-Károly. A jövő számban. L-gből szolt tudósításainak várakozással nézünk eléje.

P. K. urnak Pest. Örvendünk, hogy oly jó véleményyel tetszik lenni becses „én“-je felett. A beküldött dolgozatot nem használhatjuk.

R. H. urnak, Pest. Megkaptuk, s mihelyt alkalmunk nyílik, közleni fogjuk.

L—th testvér uraknak, Tokaj. Szíves ajánlatukat készséggel fogadjuk el. A küldeményt illető kézhez juttattuk.

K. S. urnak Győr. Köszönjük a részvevő sorokat. A többire majd alkalmilag.

B—i urnak, Veszprém. Várjuk be a végét.

Gy. S. urnak, Gyöngyös. Legközelebb. Bécs β magánlevelet írunk.

Lapunk mai számát utólagos előfizetés reményében, m. évi azon tisztelt előfizetőinknek is elküldöttük, kik az előfizetést eddig még meg nem újították.